

RIZIKA A PREVENCE V OBLASTI OCHRANY DĚTÍ V DĚTSKÝCH TÁBORECH

RISKS AND PREVENTION IN THE FIELD PROTECTION OF CHILDREN IN CHILDREN'S CAMPS

Ivan PRINC¹, Zdeněk ŠAFAŘÍK²

SUMMARY:

The authors describe the risks of accidents, incidents or emergency situations and preventing the most frequently occurring events that threaten the health and lives of children during their stay in the children's camps in the Czech Republic. The authors describe the issues of protection of children in different types of children's camps accordance with the definitions in the applicable legislation of the Czech Republic. Its authors targeted attention on how recreational events for children, and any other similar events, whose purpose is to strengthen the health of children, improve their physical fitness, or even acquire specific knowledge or the skills.

KEYWORDS: Risk, prevention, child protection, children's camp

ÚVOD

V České republice zemře na zranění spojená s těžkými úrazy každý rok 150 dětí. Počet zraněných dětí s trvalými následky se každoročně pohybuje v řádech tisíců a lehčí zranění postihne desítky tisíc dětí každý rok. Mezi nejvíce riziková prostředí nepatří místa adrenalinových sportů ani komunikace, ale domov a jeho okolí.

Každý rodič si neustále klade otázku, co jeho dítě dělá, když ho právě nemá na očích. Čím déle je ale dítě bez dozoru, tím riziko nehody roste. Bohužel právě dvoutýdenní období letních prázdnin je obdobím zvýšeného rizika, kdy rodiče nemají reálnou možnost hlídat dítě celý den, a přitom právě o prázdninách má jejich potomek celý den pro sebe. Nějaký čas vyřeší rodinná dovolená, někde pohlídají děti prarodiče. Ale 2 měsíce je natolik dlouhá doba, že zodpovědný rodič nutně uvažuje o dalších bezpečných alternativách. Nikdy a nikde se nedá riziko nehody, úrazu nebo onemocnění zcela a absolutně vyloučit. Co ale můžeme a umíme, to je zmírnění rizik, předcházení jim, neboli prevence. Vhodně zvolený program dokáže snížit možná rizika na minimum.

A právě takovou výhodu v sobě skrývají dětské tábory (dle Zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, se jedná o zotavovací akce, v textu bude používán termín „dětský tábor“).

V České republice jsou dětské tábory oblíbené a zůstávají českým fenoménem. Dříve se jezdilo na indiánské, skautské nebo třeba jazykové prázdninové pobyty. Dnes je nahrazují modelingové, airsoftové, jezdecké rekreace pro děti. Zájem je o tematické tábory a pobyty spojené se zvířaty. U tradičních organizací pak zaměření tábora odpovídá i povaze této instituce, jako jsou např. hasiči, záchranáři nebo policisté. Komerční pořadatelé, kteří potřebují zaujmout veřejnost, jež nemá zkušenost z celoroční činnosti oddílu, volí atraktivně vypadající motivy jako například YouTube, army, jazyková příprava, moderní tanec nebo počítače. Většina (80 %) pořadatelů si uvědomuje vzdělávací rozměr tábora a uvádí, že cílem je posílit týmovou spolupráci, samostatnost, osobnost účastníka, osvojení ekologického smýšlení, trénink v první pomoci nebo rozvoj pohybových dovedností. Pro děti ve věku 12-15 let bývají pořádány i tábory pro přežití, tzv. „Survival“. Jde v nich o nácvik záchrany osob, umění postarat se

¹ Ivan Princ, Ing., Tomas Bata University in Zlín, Faculty of Logistics and Crisis Management, Department of Population Protection, tel.: +420 576 038 065, email: iprinc@flkr.utb.cz

² Zdeněk Šafařík, RNDr., Ph.D., Tomas Bata University in Zlín, Faculty of Logistics and Crisis Management, Department of Population Protection, tel.: +420 576 032 090, email: safarik@flkr.utb.cz

o sebe a skupinu, se kterou se dotyčná osoba dostala do krizové situace a musí se tak spolehnout na své schopnosti improvizace. Rozrůstá se nabídka příměstských táborů, kam rodiče děti ráno vodí, odpoledne si je vyzvedávají. Jejich oblíbenost roste a jejich organizátory jsou domy dětí a mládeže.

Dominantním pořadatelem dětských táborů v ČR jsou podle právní formy zejména spolky dětí a mládeže (60 %), dále domy dětí a mládeže a střediska volného času (DDM, SVC), (30 %) a podnikatelé (živnostníci a obchodní společnosti, 10 %). Počet dětí, které se táborů ročně v ČR účastní je téměř 250 tisíc. Vyplývá to z výsledků šetření České rady dětí a mládeže. Nejčastějšími účastníky jsou děti ve věku 9–10 let. Nejčastěji jsou organizovány tábory v délce dvou týdnů.

1. RIZIKA ÚRAZŮ, NEHOD A JINÝCH KRIZOVÝCH SITUACÍ PŘI POBYTU DĚTÍ NA DĚTSKÝCH TÁBORECH

Dětské tábory lze podle Zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů rozdělit na:

- zotavovací akce pro děti (§ 8 odst. 1) – organizovaný pobyt 30 a více dětí ve věku do 15 let na dobu delší než 5 dnů, jehož účelem je posílit zdraví dětí, zvýšit jejich tělesnou zdatnost, popřípadě i získat specifické znalosti nebo dovednosti,
- jiná podobná akce pro děti (§ 12) – organizovaný pobyt dětí v počtu menším nebo po dobu kratší než stanoví § 8 odst. 1, s výjimkou akcí pořádaných pro děti v poměru rodinném a obdobném.

O rizicích úrazů a dalších nehod či krizových situací při pobytu dětí na dětských táborech víme a je nutné je mít neustále na zřeteli, vychází ze zásad maximálního snížení rizika. Zde jsou uvedena nejčastější rizika.

Riziko úrazu – úrazy při pobytu dětí na táboře (stejně jako kdekoli jinde) nelze bohužel zcela vyloučit, dá se jim ale účinně předcházet. Jednak pečlivou volbou programu (nepřipouštět „bojovky“ spojené s házením předmětů po soupeřích, šermování klacky, nepřiměřený fyzický kontakt soupeřů apod.), jednak neustálou přítomností vedoucího u oddílu v době od budíčku do večerky, a v neposlední řadě i adekvátním působením na děti samotné například dodržováním pravidla, že celý oddíl se pohybuje pohromadě a bez vědomí svého vedoucího se nesmějí od oddílu vzdálit. Dodržování zásad bezpečnosti při aktivitách je samozřejmostí:

- Dne 23. července 2016 se děti v rámci letního tábora u Oldřichovic na Třinecku zúčastnily organizované táborové činnosti (workshopu), při kterém pracovaly s chemikáliemi. Při pokusu se hořlaviny vznítily a zasáhly 4 chlapce ve věku 8 až 12 let, které musela záchranná služba převést do nemocnice v Ostravě. U dvou chlapců se jednalo o zranění středně těžká v oblasti hlavy a rukou. Další dva utrpěli popáleniny vážné v rozsahu 30 až 40 procent povrchu těla (nohou, břicha a zad) [1].
- Dne 6. srpna 2015 došlo k tragické nehodě na letním dětském táboře 4CAMPS v areálu Domova mládeže VOŠ a SPŠ v jihočeské Volyni, kde děti natáčely videa s „youtubery“. Po zásahu nožem do krku zemřel 13letý chlapec. Na místě mu vedoucí tábora poskytli první pomoc až do příjezdu lékaře ze Strakonice. Odbornou psychickou první pomoc poskytl dětem i pracovníkům tábora policejní psycholog. Chlapec chtěl z legrace nožem vystrašit vedoucího. Provozovatel zřídil krizovou linku pro rodiče dětí [2].

Zdravotní rizika – zdravotníci musejí znát rizika, která mohou hrozit při sportu, zábavě, výletech, koupání nebo třeba u táboráku, ale také musí být proškolení v hygienických a protiepidemiologických pravidlech. Činnosti v kuchyni se řídí podle Vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti. Pracovníci hygieny sledují, zda je v pořádku zdravotní dokumentace, hygienické zázemí, jaká je kvalita ubytování či pitné vody, i to, jaký mají děti režim a jaké jsou podmínky stravování.

Každý z personálu kuchyně musí mít potravinářský průkaz o bezinfekčnosti, který vydává příslušný obvodní lékař. Tímto průkazem musí disponovat i hlavní vedoucí, popřípadě jeho zástupce. Všichni vedoucí by měli absolvovat kurz první pomoci a umět si poradit. Zdravotníci by měli mít nepřetržitou službu ve dne i v noci. Vedoucí by měl získat od lékaře či zdravotníka na začátku běhu přehled zdravotních omezení jednotlivých dětí (alergie, dieta, omezení zátěže, povinné léky, příp. psychické problémy apod.), který je povinen bezprostředně nastudovat.

V rámci konání letních dětských rekreací na území ČR byly Ministerstvu zdravotnictví ČR krajskými hygienickými stanicemi nahlášeny níže uvedené údaje (Tab. 1).

Tabulka 1

Výsledek kontrol na nahlášených letních akcích pro děti

Zdroj: Upraveno podle [3,4,5,6]

	2013	2014	2015	2016
Celkový počet letních akcí pro děti*	2 316	2 406	2 487	2 560
z toho: zotavovací akce (§8 Zák. č. 258/2000 Sb.)	1 899	1 988	2 091	2 171
jiné podobné akce (§ 12 Zák. č. 258/2000 Sb.)*	417	418	396	389
Celkový počet běhů v letních akcích pro děti*	3 481	3 616	3 704	3 719
z toho: zotavovací akce (§ 8 Zák. č. 258/2000 Sb.)	2 895	3 001	3 106	3 174
jiné podobné akce (§ 12 Zák. č. 258/2000 Sb.)*	586	615	598	545
Celkový počet zúčastněných dětí na letních akcích pro děti*	188 272	200 617	206 464	214 398
z toho: zotavovací akce (§ 8 Zák. č. 258/2000 Sb.)	175 478	186 951	193 391	201 838
jiné podobné akce (§ 12 Zák. č. 258/2000 Sb.)*	12 794	13 666	13 073	12 560
Celkový počet kontrol z krajských hygienických stanic	1 234	1499	1 408	1 377
z toho: zotavovací akce (§ 8 Zák. č. 258/2000 Sb.)	1 012	1 254	1 179	1 150
jiné podobné akce (§ 12 Zák. č. 258/2000 Sb.)	143	157	132	128
samostatných provozoven stravovacích služeb zajišťujících stravování účastníků akcí (nikoliv táborová kuchyně)	79	88	97	99
Zjištěné hygienické nedostatky	365	274	397	402
z toho: ve stravování dětí	113	77	95	79
v ubytování dětí	52	34	48	47
ve zdravotnické dokumentaci	93****	50	61	74
z toho: zotavovací akce (§ 8 Zák. č. 258/2000 Sb.)	62	46	59	65
jiné podobné akce (§ 12 Zák. č. 258/2000 Sb.)	31****	4	2	9
v podmínkách pro osobní hygienu	38	36	38	46
nesplnění ohlašovací povinnosti v zákonem požadovaném rozsahu/vůbec nesplnili povinnost	28/-	24/4	49/15	41/12
v zásobování pitnou vodou (vždy bylo zajištěno náhradní)	45****	16	18	28
z toho: zotavovací akce (§ 8 Zák. č. 258/2000 Sb.)	14	15	12	23
jiné podobné akce (§ 12 Zák. č. 258/2000 Sb.)	31****	1	6	5
ve zdravotním zabezpečení akce	27	21	33	17
v podmínkách stanovených pro konání jiných podobných akcí (§ 12 Zák. č. 258/2000 Sb.)	31****	12	14	11
u samostatných provozoven stravovacích služeb zajišťujících stravování účastníků akcí (nikoliv táborová kuchyně)	-	-	26	47
Počet uložených sankcí (pokut)	60	53	88	68
Celková výše uložených sankcí (pokut) v Kč	59 300	39 400	115 800	73 700
Počet nahlášených epidemických výskytů infekčních onemocnění virového/bakteriálního původu	7	10/-	20/-	16/2
Klimatické jevy (živelní pohromy, evakuace tábora***)	2	4	0 (1**)	1

Poznámka:

* na tyto akce se nevztahuje ohlašovací povinnost daná § 8 odst. 3 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů. Z tohoto důvodu je počet akcí i počet účastníků se dětí pouze orientační,

** média takovouto informaci začátkem července přinesla,

*** preventivní evakuace pro srovnání uvádíme údaje z let 2012 – 2krát a v roce 2011 – 6krát,

**** dohromady hygienické nedostatky v zásobování pitnou vodou, ve zdravotnické dokumentaci a v zajištění podmínek pro konání jiné podobné akce.

Díky tomu lze předejít zdravotní komplikaci, hrozící při takové aktivitě, kterou má dítě v dané době od lékaře zakázanou (delší běh, opalování, koupání apod.). Stejně tak by měl být vedoucí připraven na alergické komplikace

dětí, kterým právě taková reakce hrozí. V horkých dnech třeba klást důraz na prevenci před úpalem a infekčním onemocněním (pobyt dětí ve stínu, omezení pohybových aktivit, pitný režim, mokrá hlava, pokrývka, úprava

skladby jídelníčku s cílem nezařazovat epidemiologicky rizikové potraviny):

- Dne 29. července 2016 až do odvolání zakázala Krajská hygienická stanice z Ústí nad Labem pořádání jezdeckých táborů na ranči v Třebušíně na Litoměřicku. Dětský tábor hygienici s okamžitou platností zavřeli. Část dětí tam spala namačkaná v chatce a další v dřevěných stanech na paletách s vlhkými matracemi. Děti na záchod chodily za chatku. Tábor nebyl ohlášený hygienické službě, a tudíž nebyla možnost jej před sezonou prohlédnout [7].
- Dne 27. července 2016 bylo 36 lidí (z toho 33 dětí) z tábora v Jindřichově Hradci hospitalizováno v nemocnici se střevními potížemi. Zvracení a průjem způsobil zlatý stafylokok v jídle [8].
- Dne 17. července 2016 skončilo 28 dětí z letního tábora Kratizna v Hodicích na Jihlavsku v nemocnicích se zažívacími potížemi, průjmy a vysokými teplotami. Tábor byl zrušen. Rozbor vody ze studen v táboře potvrdil výskyt bakterie salmonely. Byl zjištěn i další mikrobiologický nález. Zdroje vody musel majitel tábora vydezinfikovat, udělat kontrolní odběry, dodat čisté vzorky a zabezpečit studny proti další kontaminaci. Salmonelózou se nakazilo 17 dětí a dva dospělí [9].

V průběhu každé sezóny jsou hlášeny zejména lehké katary horních cest dýchacích, bolesti hlavy, přehřátí organismu projevující se lehkými zažívacími obtížemi, drobné úrazy (vyjma úrazu dětí způsobeného popálením při sledování chemického pokusu), pobodání hmyzem a odstraňování přisátých klíšťat.

Riziko spojené s koupáním – každý vedoucí je povinen na začátku běhu přezkontrolovat v praxi plavecké schopnosti jednotlivých dětí (neplavci mají často tendenci přeceňovat při vlastním hodnocení své plavecké schopnosti – právě na neplavce pak musí vedoucí během koupání dohlížet se zvýšenou pozorností). Ke koupání využívat pouze prověřené vodní plochy s předem zkontrolovaným terénem dna. Vedoucí je povinen být při koupání jakéhokoli počtu svých svěřenců vždy ve vodě s nimi a udržovat si neustálý přehled o pohybu a činnosti jednotlivých dětí. Vedoucí opouští vodu vždy jako poslední, po kontrole stavu dětí na břehu. Z bezpečnostních důvodů je skákání do vody zcela vyloučeno.

- Dne 12. července 2016 se v přehradě Bystřička u Valašského Meziříčí utopila patnáctiletá dívka, která tam byla na prázdninovém táboře [10].

- Dne 19. června 2016 se na jezeře Sjamozero na severu Ruska utopilo 14 dětí ve věku 12 až 15 let z Moskvy. Převrhly se s nimi dvě loďky a raft. Z 51členné posádky (z toho 47 dětí) se podařilo zachránit 36 lidí. Na projížďku po jezeře u finských hranic děti vyrazily s instruktory, a to i přesto, že úřady pro oblast vyhlásily varování kvůli špatnému počasí. Vedení tábora nemělo povolení k výletům na lodích. Pomoc zavolala čtrnáctiletá školačka, která se dostala na břeh a informovala místní obyvatele. Záchranáři s pomocí vrtulníků zachránili třiatřicet dětí. Policisté uvedli, že se zachránili jen ti, kteří měli plovací vesty. Ti, kteří je neměli, zahynuli. Čtyři instruktoři, kteří děti doprovázeli, neměli mnoho zkušeností a byli ve věku sedmnácti až devatenácti let. Policie zatkla celkem pět vedoucích a instruktorů z tábora [11].

Riziko dětského kolektivu – takhle bychom mohli pojmenovat problém, který je všeobecně známý jako tzv. šikana. Zkušený vedoucí snadno pozná dítě, které je možným terčem takového jednání ostatních dětí. Většinou se jedná o dítě, které se od ostatních nějakým způsobem odlišuje – chováním, psychikou, zdravotním stavem, ale třeba i oblékáním apod. Právě včasné odhalení možného rizika je jedním z předpokladů, jak šikaně předejít ještě dřív, než se objeví. Důležitým prvkem v boji proti ní je také schopnost získat si důvěru dětí – jak těch, které jsou potencionálním terčem šikany, tak ostatních, které pak mohou pomoci agresora usměrnit nebo označit. Pečlivé a soustavné sledování nálad a vztahů v dětském kolektivu je tedy nezbytností.

Alkohol, drogy, sex – představují větší hrozbu pro děti, které tráví větší část prázdninových dnů doma, bez dozoru rodičů, než pro ty děti, které se účastní dětského tábora, kde právě neustálé vytížení dětí zajímavým programem představuje účinné snížení výše uvedených rizik. Dalším bezpečnostním faktorem je pak soustavná pozornost oddílových vedoucích, kteří jsou právě na tato rizika a rozpoznání jejich příznaků zvláště upozorňováni. Třetím bodem prevence je tu pak opět otevřené jednání s dětmi, diskuse o těchto problémech a vysvětlení všech dopadů takového jednání pro jejich pobyt na táboře (okamžitý odjezd pro hrubé porušení Táborového řádu), pro jejich situaci v rodině (informace rodičům) a případně i dál (povinnost provozovatele tábora oznámit podezření ze spáchání trestného činu orgánům činným v trestním řízení).

Riziko ze strany pedagogických pracovníků – každoročně se bohužel objevují v médiích informace o obtěžování dětí na táborech (či v nejrůznějších volnočasových oddílech) ze strany některého z vedoucích. Ačkoliv statistiky vypovídají o mizivém procentu takových selhání bezpečnostních mechanismů, je naprosto pochopitelná obava rodičů ve chvíli, kdy dítě na tábor odjíždí. Nejen pečlivý výběr a reference, nejen nutnost zdravotního potvrzení pro oddílové vedoucí, ale i neustálá kontrola a dohled ze strany vedení tábora a v neposlední řadě informovanost dětí o možnostech, jak takovou situaci poznat a jak se následně zachovat (důvěra, že když se dítě se svým podezřením nebo nepříjemným pocitem svěří např. hlavnímu vedoucímu, neodejde bez pomoci a okamžitého řešení situace), to všechno jsou účinné zbraně proti riziku takového charakteru. Do této kategorie rizik lze zařadit i nepřiměřené fyzické tresty.

Riziko vzniku mimořádné události – tábory jsou zřizované jak v přírodě, tak i ve městech. Z toho vyplývají i možné rizika a hrozby vzniku mimořádných událostí jak naturogenního (přírodního), tak antropogenního charakteru. Jedná se zejména o události:

- přírodního charakteru – povodně velkého rozsahu, lesní požáry, zemětřesení, sněhová kalamita, vichřice, sesuvy, apod., hromadné nákazy osob (epidemie), hromadné nákazy zvířat, zejména přenosných na člověka (epizootie),
- antropogenního charakteru – provozní havárie a havárie spojené s infrastrukturou, radiační havárie velkého rozsahu, havárie velkého rozsahu způsobená vybranými nebezpečnými látkami a chemickými přípravky, jiné technické a technologické havárie velkého rozsahu (destrukce nadzemních a podzemních částí staveb, požáry, exploze), narušení hrází velkých vodohospodářských děl se vznikem zvláštní povodně, znečištění vody, ovzduší a životního prostředí haváriemi velkého rozsahu, extremismus a terorismus.

Zde jsou uvedeny příklady za rok 2016:

- Romský tábor pro 60 dětí v Jiřetíně pod Jedlovou na Děčínsku z pěveckého sboru zpěvačky Idy Kellarové obtěžoval ve dnech 4. a 6. srpna 2016 muž, který v blízkosti dětí opakovaně střílel z blíže neupřesněné střelné zbraně. Poprvé, když se děti večer vracely z celotáborové hry a probíhaly kolem jeho domu, podruhé během ranní rozcvičky, kdy vtrhl přímo do areálu. Střelbu do vzduchu doprovázel vulgárními

nadávkami s rasovým podtextem a snahou vyprovokovat rvačku. Policie se hlášením, které vedoucí tábora podali až poté, co se první incident opakoval, nezabývala. Jednat začala až po pozdějších urgencích, to když se případu chopili právníci České filharmonie, která soustředění spolupořádala. Policie věc řešila jako přestupek, nyní přestupek řeší Městský úřad Varnsdorf [12].

- Dne 14. července 2016 havaroval u jihočeského Písku autobus se 48 dětmi, 19 z nich museli záchranáři ošetřit, měly lehká zranění. Autobus mířil z dětského tábora na Strakonicku na výlet do Příbrami. Nehoda se stala na silnici I/20 poblíž sjezdu na Tábor. Řidič vjel na mokré silnici do protisměru, kde narazil do náspu a převrátil autobus na bok [13].
- Na přelomu červen/červenec 2016 si celkem 130 dětí ze dvou turnusů dětského střediska Natura v Rumburku na Děčínsku přineslo domů štěnice a svrab. Organizátoři nebezpečí štěnic podceňovali: „To je jako kdyby je poštípal ovád, komár, cokoliv. Není to infekční.“ Štěnice však mohly být nakaženy krví infikovaných hlodavců a jiných zvířat [14].
- Dne 25. června 2016 uveřejnil Český hydrometeorologický ústav výstrahu na jev velmi silné bouřky pro celé území ČR. Hasičský záchranný sbor preventivně evakuoval skoro 50 osob z dětského tábora v Hlavicích na Liberecku. Děti byly převezeny do bezpečí místního kulturního domu v okamžiku, kdy se výrazně zhoršily povětrnostní podmínky. Dvě jednotky hasičů děti snadno lokalizovaly v terénu také proto, že organizátor akce neopomněl svou povinnost a předem akci nahlásil včetně GPS souřadnic místa konání [15].

2. PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ OCHRANY DĚTÍ PŘI JEJICH POBYTU NA DĚTSKÝCH TÁBORECH

Podle § 8 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů, je osoba pořádající zotavovací akce a tábory pro děti povinna jeden měsíc před zahájením akce ohlásit příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví: termín, místo konání akce, počet dětí, způsob zajištění pitnou vodou a způsob stravování účastníků. Zotavovací akcí je myšlen organizovaný pobyt 30 a více dětí ve věku do 15 let na dobu delší než 5 dnů. Stejně povinnosti platí během roku i pro organizátory škol a školek v přírodě.

V oblasti prevence infekčních nákaz sledují pracovníci krajských hygienických stanic, zda je v pořádku hygienické zázemí, zdravotní dokumentace, jaká je kvalita ubytování či pitné vody, jaký mají děti režim a jaké jsou podmínky stravování. Například jen za červenec 2016 provedli hygienici 879 kontrol dětských táborů, při nichž bylo uděleno 33 pokut, za 22 700 korun. Nejzávažnějším případem bylo ukončení jezdeckého tábora na Litoměřicku a epidemie salmonely na Jihlavsku.

Na výše zmíněný zákon navazuje Dohoda o spolupráci při evidenci rekreačních akcí uzavřená mezi MV-generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru ČR a MZ sekci ochrany a podpory veřejného zdraví z roku 2008. Smyslem dohody je zajistit účastníkům akcí ochranu před mimořádnými událostmi, které mohou nastat. Díky přesnému místu pobytu mohou jednotky hasičů určit nejkratší cestu a provést rychlý zásah či evakuaci (viz Tabulka 2). Zatímco orgány ochrany veřejného zdraví evidují informace o akcích na základě ohlašovací povinnosti, tak HZS provozuje geograficko-informační systém, který tato místa umožňuje pro všechny složky IZS přesně lokalizovat.

Tabulka 2

Počet zařízení v databázi HZS ČR
Zdroj: Upraveno podle [15]

Kraj	Počet zařízení k 7. 7. 2016
Hlavní město Praha	1
Středočeský kraj	476
Jihočeský kraj	593
Plzeňský kraj	449
Karlovarský kraj	82
Ústecký kraj	201
Liberecký kraj	823
Královéhradecký kraj	622
Pardubický kraj	187
Kraj Vysočina	567
Jihomoravský kraj	249
Olomoucký kraj	213
Zlínský kraj	386
Moravskoslezský kraj	281
Celkem v ČR	5130

Příjem informací, jejich zpracování, export do databáze a aktualizace mapového zobrazení probíhá v centrálním datovém skladu Hasičského záchranného sboru ČR, který se nachází v Institutu ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč [15].

Kvalitní personál a vhodně zpracované postupy pro předvídatelné situace jsou cestou k bezpečnému táboru. Před každým začátkem aktivity (bezpečnost při adrenalinovém sportu) je povinností provádět instruktáže personálu táborů. Lze to provádět jak předáváním zkušeností méně zkušeným, tak i odborným dohledem a zajišťováním jejich proškolení při obsluze zařízení, aktivitě nebo atrakci. Prospěšnou je spolupráce s některými státními a soukromými organizacemi na dohodu. Jedná se o ukázky práce policejních psovodů, spolupráce se sbory dobrovolných hasičů, jednotkami požární ochrany HZS, příslušníků Armády ČR a humanitárních organizací.

Nesmí se zapomínat na výběr instruktorů a vedoucích táborů. Instruktorem se může stát osoba, která dovršila věk 15 let, a má již zkušenosti se stanovenou aktivitou. Osoba starší 18 let se může stát mladším vedoucím s ohledem na její schopnosti a zkušenosti.

Hlavní vedoucí dětského tábora je náročná a velice zodpovědná pozice, která v ČR vyžaduje snahu a stálé zdokonalování si nebo prohlubování si svých znalostí. Hlavní vedoucí by měl mít možnost vybírat si na každý turnus své vlastní lidi (instruktory a vedoucí), které zná a kterým již důvěřuje. Jedná se zhruba o 60 až 80 % z již prověřených osob z předchozích let. U zhruba 20 až 35 % se může jednat o instruktory anebo vedoucí, jenž byli doporučeni prověřenými institucemi a u méně než 5 % se jedná o osoby úplně nové, které mohou být přijaté pouze na základě preferencí, zkušeností s dětmi a musí podstoupit pohovor s hlavním vedoucím nebo ředitelem vedení instituce (provozovatele tábora) tak, aby byly prověřené jeho schopnosti. Níže jsou uvedené příklady certifikátů, osvědčení a potvrzení, vyžadovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, a kterých by měl být vedoucí tábora držitelem:

- Certifikát o studiu pedagogiky,
- Osvědčení o vedení a teamové práci,
- Výpis z evidence rejstříku trestů fyzických osob,
- Krizové chování, úrazy,
- Osvědčení hlavního vedoucího tábora,
- Potvrzení o doplňkové činnosti,
- Osvědčení od občanského sdružení komunikace a vyjednávání,
- Osvědčení o práci s externisty,
- Osvědčení o kurzu o hře,
- Potvrzení fundraising (sehnání peněžních zdrojů),
- Osvědčení o týmové spolupráci,

- Certifikáty instruktora lanových aktivit, nízké lanové aktivity (low ropes certificate), rozdělení na nízké a vysoké lanové aktivity,
- Osvědčení o lezeckých aktivitách na lezecké stěně (asociace Project education),
- Osvědčení o e-learningu,
- Osvědčení o sebevzdělávání.

Certifikáty a osvědčení musí být schváleny akreditací dle Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a Zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících (čísla jednací certifikátu a osvědčení akreditační komise).

Vedoucí táborů by měli povinně znát odpovědi na tyto otázky z oblasti ochrany obyvatelstva:

- Jak zvládat krizové situace a mimořádné události (katastrofy, povodně, dopravní nehody zejména:
 - činnost na varovné signály, nebo na případnou evakuaci táborů,
 - poskytování první psychosociální pomoci při zvládnutí mimořádné a tragické události, které účastníky tábora hluboce zasáhnou a je na ně zároveň upoutána extrémní mediální pozornost.
 - Jak nejlépe spolupracovat se složkami IZS, zejména nahlásování mimořádných událostí na tísňové linky.
- Jak poskytnout kvalitní první pomoc a zachránit tak lidský život:
 - krvácení, tonutí, zlomeniny, úžeh, úpal, elektrický proud, uštknutí atd.
- Jak se chovat při ztrátě orientace v přírodě nebo při pátrání po ztracené osobě:
 - postup při pátrání po pohřešovaných osobách (při ztrátě dítěte), jak pátrání probíhá, jaké má Policie ČR možnosti, postupy a technické vybavení, jak může vedoucí tábora v pátrání napomoci.

Dětské tábory také kvůli stále častějším přívalovým deštům mění způsob ubytování. Kvůli průtrži mračen docházelo i k noční evakuaci. Základny se vybírají podle toho, kde nejsou řeky a potoky. V minulosti bývaly tábory například na loukách. Stávalo se také, že louky byly natolik podmáčené, že děti ze stanů vylézaly ráno přímo do vody. Dnes převažují pobyty, při nichž děti nespí ve stanech, ale v budovách, ve kterých každoročně probíhají revize vody, plynu, elektrických rozvodů, komínů a hasicích přístrojů. Finanční kontroly táborů probíhají z kraje, obce a zřizovatele.

3. SHRUTÍ

Je nanejvýš jasné, jaké rozdíly české tábory odlišuje. Vzdálenost, lokace, typ lidí, možné hrozby a možné příležitosti. Co dětské tábory spojuje, je však přístup k dětem, které jsou jim svěřeny. Je vidět snahu o bezpečnost dětí bez toho aby došlo k úrazu nebo k ohrožení na životě, či zdraví. Zajištění správného proškolení v otázkách bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a potvrzení jsou v tomto směru zásadní. Velké rozdíly je možné vidět na finančních zdrojích dětských táborů. Rozdíl je ale také v nákladech na najímání a školení personálu, přesto je jasné, že provozovatelé dětských táborů dávají maximální úsilí pro vyškolení co nejobornějšího personálu pro svůj tábor a udržení si správných zásad chování a zodpovědnosti k dětem.

Geografická poloha ČR zabezpečuje ochranu před následky velkých zemětřesení a sopečné činnosti. Přínosem pro dětské tábory je vracející se odborný personál, který předává zkušenosti novým členům a drží si tzv. „táborového ducha“, ve světě známý jako český fenomén tábornictví. Garanty jsou kromě Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT ČR), Hasičského záchranného sboru a Českého červeného kříže, které pořádají akreditované kurzy pro personál, také další neziskové organizace, které pořádají jak kurzy, tak vlastní i dětské tábory.

Dětský tábor může být místem, kde si děti najdou nové kamarádky a odnesou si zážitky na celý život. Může se z něj ale stát i negativní zkušenost. Aby se to dítěti nepříhodilo, je důležité si provozovatele i samotný tábor předem prověřit. Tyto základní oblasti doporučuje zkontrolovat i (MŠMT ČR):

- *důvěryhodnost* – odpovědět na otázku, jak je provozovatel tábora důvěryhodný, není snadné. Vlastní propagační materiály se ho totiž snaží vykreslit v co nejlepších barvách. Ideální je, pokud tábor doporučí z vlastní zkušenosti nějaký známý. V současnosti jsou možností i internetové diskuze, kde se lze podělit o dojmy s ostatními,
- *hygienu* – pokud se tábora účastní více než 30 dětí, je jeho provozovatel povinen nahlásit tuto skutečnost na hygienickou stanici v místě konání tábora. Musí se řídit vyhláškou, která popisuje náležitosti pro výběr tábořiště, ubytovací prostory, vaření, stravování či práci zdravotníka. Je důležité, aby kuchyň splňovala hygienické normy (uskladnění potravin apod.). Je vhodné si ověřit způsob stravování např. nepřetržitý pitný režim, skladba jídelníčku.

- **zdravotní péče** – po celou dobu musí být na táboře přítomen kvalifikovaný zdravotník, který je proškolen a oprávněn vykonávat funkci zdravotníka na dětských akcích. Po celou dobu tábora je jeho povinností si vést zdravotní dokumentaci. Zkušený zdravotník se před nástupem na tábor zajímá o léky, které děti pravidelně užívají. Povinností rodičů je pak zajistit lékařskou prohlídku dítěte ještě před nástupem na tábor, a předat zdravotníkovi prohlášení o bezinfekčnosti dítěte,
- **bezpečnost** – na táborech má být vždy na prvním místě. Správný tábor má být nahlášen na spádovou hygienickou stanici, zdravotnické zařízení a obecní úřad. Vedoucí a personál musí být proškoleni, mít akreditované certifikáty a po celou dobu trvání tábora dbát na bezpečnost. Vedoucí musí být poučeni o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a o jejich proškolení by měl být proveden zápis,
- **řád** – tábor by měl mít svůj přesně daný a vymezený „táborový řád“, který budou znát a respektovat děti, vedoucí a ostatní personál. V táboře by měl být zpracován „Plán pro nouzové situace“,
- **vedoucí** – v současnosti není zákonem stanovena povinnost pro vedoucí tábora absolvovat jakékoli školení (s výjimkou zdravotníka). Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR poskytuje dotaci na pořádání letních táborů pouze těm provozovatelům, kde hlavní vedoucí táborů absolvovali školení akreditované MŠMT ČR. Toto kritérium je při výběru vedoucích možné vzít v potaz. Pokud vedoucí nebo instruktoři tábora nepracují pravidelně s dětmi nebo nejezdí pravidelně na letní tábory, je vhodné se zeptat organizátora na kritéria výběru vedoucích.
- **rozvoj** – tábor by měl rozvíjet osobnost dítěte a přinášet mu kromě zážitků z programu také možnost rozvoje znalostí a zkušeností. Na správném táboře se dítě naučí řadu problémů řešit bez rodičů s pomocí vedoucích, získají také sebedůvěru, odvahu a chuť vyjadřovat svoje názory, a řadu dalších vlastností, které mohou využít ve škole i v běžném životě.

ZÁVĚR

V demokraticky vyspělých státech je jednou ze základních opatření ochrany obyvatelstva před mimořádnými událostmi preventivně výchovná činnost (dále v textu PVČ). Prevenci lze objevit v každém odvětví, zařízení a organizaci. Je řešena v mnoha oblastech pod různými úhly a s různými přístupy. Preventivně výchovná činnost je zásadní v oblastech, kde je vysoká pravděpodobnost různých hrozeb a rizik. Jedním z nejsložitějších typů PVČ je bezpochyby systém prevence proti sexuálnímu zneužívání dětí nebo jejich šikany jak ve školských, tak i mimoškolských zařízeních.

V posledních letech se po dlouhém výpadku vrací PVČ do škol v podobě nových předmětů výuky „Člověk za mimořádných událostí.“ Nesmíme však zapomínat i na různé státní i nestátní organizace a společnosti pracující s dětmi při mimoškolských aktivitách, zejména na dětských táborech. Důkazem o růst zájmu o problematiku preventivně výchovné činnosti lze nalézt v statistikách vedenými Generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru ČR, kdy v sekci preventivně výchovná činnost je patrné, že povědomí o tomto tématu u lidí narůstá oproti předcházejícím rokům.

Každoroční kontroly ukazují, že mnohaleté zkušenosti a odborná připravenost pracovníků nestátních neziskových organizací vytváří předpoklady pro pořádání kvalitních táborů. Rovněž tak organizace s letitou tradicí a kolektivy zkušených a proškolených vedoucích pořádají tábory na velmi dobré úrovni.

V článku zmíněný projekt z roku 2008 – „Dohoda o spolupráci při evidenci rekreačních akcí“, významně přispívá k větší bezpečnosti dětí i dospělých na dětských táborech, školách v přírodě, skautských setkáních a rekreačních či zotavovacích akcích. Organizátoři těchto akcí by tak rozhodně neměli na svou zákonnou ohlašovací povinnost zapomínat.

LITERATURA

- [1] ČESKO. TN.NOVA.CZ. *Čtyři děti na táboře se těžce popálily při pokusech s hořavinou*. Zveřejněno: 23. 7. 2016, [citováno 4. 12. 2016]. Dostupné z: <http://tn.no-va.cz/clanek/ctyri-deti-na-tabore-se-tezce-popalily-pri-pokusech-s-horlavinou.html>
- [2] ČESKO. TN.NOVA.CZ. *Smrt chlapce (†13) na letním táboře: Na nůž prý upadl náhodou*. Zveřejněno: 8. 8. 2015, [citováno 4. 12. 2016]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/smrť-chlapce-13-na-letnim-tabore-na-nuz-pry-upadl-nahodou.html>

- [3] ČESKO. VLÁDA ČR. *Letní dětská rekreace - stav k 31. 8. 2013 – Závěrečná zpráva*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2013, s. 2. [citováno 6. 12. 2016]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/Verejne/obsah/ldr-2013_3126_5.html
- [4] ČESKO. VLÁDA ČR. *Letní dětská rekreace - stav k 31. 8. 2014 – Závěrečná zpráva*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2014, s. 2. [citováno 6. 12. 2016]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/Verejne/dokumenty/letni-detska-rekreace-stav-k-31-8-2014_962-7_3127_5.html
- [5] ČESKO. VLÁDA ČR. *Letní dětská rekreace - stav k 31. 8. 2015 – Závěrečná zpráva*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2015, s. 3. [citováno 6. 12. 2016]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/Verejne/dokumenty/letni-detska-rekreace-stav-k-31-8-2015_107-49_3286_5.html
- [6] ČESKO. VLÁDA ČR. *Letní dětská rekreace - stav k 31. 8. 2016 – Závěrečná zpráva*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2016, s. 3. [citováno 6. 12. 2016]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/Verejne/dokumenty/letni-detska-rekreace-stav-k-31-8-2016_126-35_3595_5.html
- [7] ČESKO. USTI.IDNES.CZ. *Hygienik zavřel „koňský“ tábor. Děti tam spaly na paletách a ve vlhku*. Zveřejněno: 29. 7. 2016, [citováno 4. 12. 2016]. Dostupné z: http://usti.idnes.cz/otresne-podminky-na-detskem-tabore-v-trebusine-frd-/usti-zpra-vy.aspx?c=A160729_120710_usti-zpravy_vac2
- [8] ČESKO. NOVINKY.CZ. *Střevní potíže dětí z jindřichohradeckého tábora způsobil zlatý stafylokok*. Zveřejněno: 29. 7. 2016, [citováno 4. 12. 2016]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/410564-strevni-potize-deti-z-jindrichohradeckeho-tabora-zpusobil-zlaty-stafylokok.html>
- [9] ČESKO. JIHLAVA.IDNES.CZ. *Na táboře, odkud vezly děti sanity, našli hygienici salmonelu ve studni*. Zveřejněno: 25. 7. 2016, [citováno 5. 12. 2016]. Dostupné z: http://jihlava.idnes.cz/hygienici-nasli-na-tabore-kratizna-u-hodic-salmonelu-ve-studni-pbu-/jihlava-zpravy.aspx?c=A160725_143305_jihlava-zpravy_mv
- [10] ČESKO. TN.NOVA.CZ. *Neštěstí na Zlínsku: Školačka (15) se utopila v přehradě!* Zveřejněno: 12. 7. 2015, [citováno 5. 12. 2016]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/cia-nek/nestesti-na-zlinsku-v-prehrade-se-utopila-holcicka-8.html>
- [11] ČESKO. ZPRÁVY.AKTUALNE.CZ. *Spalí v mokřých stanech, plechovky otvírali kamenem. V táboře, kde zemřelo 14 dětí, zatýká policie*. Zveřejněno: 20. 6. 2016, [citováno 5. 12. 2016]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/spali-v-mokrych-stanech-plechovky-otvirali-kamenem-a-vedouci/r~b5f53cbe36b811e6b597002590604f2e/>
- [12] ČESKO. PARLAMENTNILISTY.CZ. *Na romském dětském táboře se střílelo. Policie prý neprijela*. Zveřejněno: 28. 8. 2016, [citováno 5. 12. 2016]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/are-na/monitor/Na-romskem-detskem-tabore-se-strilelo-Policie-pry-neprijela-451011>
- [13] ČESKO. NOVINKY.CZ. *U Písku se převrátil na bok autobus s dětmi, 25 se lehce zranilo*. Zveřejněno: 14. 7. 2016, [citováno 5. 12. 2016]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/409189-u-pisku-se-prevratil-na-bok-autobus-s-detmi-25-se-lehce-zrani-lo.html>
- [14] ČESKO. TN.NOVA.CZ. *Štěnice znovu pokousaly děti na letním táboře. Areál jede dál*. Zveřejněno: 9. 7. 2016, [citováno 5. 12. 2016]. Dostupné z: <http://tn.no-va.cz/clanek/stenice-podruhe-pokousaly-deti-na-letnim-tabore-funguje-dal.html>
- [15] ČESKO. PARLAMENTNÍ LISTY.CZ. *Evidence letních táborů je k nezaplacení*. Zveřejněno: 22. 7. 2016, [citováno 5. 12. 2016]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/HZS-Evidence-letnich-taboru-je-k-nezaplacen-445890>